

Zagreb, 17. prosinca 2021.

BILJEŠKA

Sa Stručnog skupa za praćenje ključnog epidemiološkog indikatora EMCDDA-a "Smrti povezane s uporabom droga i smrtnost među ovisnicima", eng. Drug related deaths (DRD)

Marija Bistrica, 9. prosinca 2021. godine

Uvodno:

Smrtnost povezana s uporabom droga i smrtnost među ovisnicima jedan je od ključnih epidemioloških pokazatelja Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (dalje u tekstu EMCDDA) koji se koristi za procjenu prevalencije i zdravstvenih posljedica ovisnosti o drogama. Predmetni pokazatelj ima dvije komplementarne komponente, kako slijedi: a) opća i uzročno specifična smrtnost kod problematičnih korisnika droga i b) podaci o smrtnim slučajevima koji su izravno povezani s uporabom droga među općom populacijom. Sukladno protokolu radna skupina redovno se sastaje jednom godišnje i ad hoc prema potrebi.

Tijek rasprave:

G. Željko Petković, pomoćnik ravnatelja Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, pozdravio je prisutne i otvorio skup.

Gđa. Josipa Lovorka Andreić, predstavica Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, predstavila je Radnu skupinu za smrti povezane s uporabom droga i smrtnost među ovisnicima koja djeluje u okviru Nacionalnog informacijskog sustava za droge i njene članove. Naglasila je kako je smrtnost i smrti povezane s drogama jedan od ključnih epidemioloških pokazatelja Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama. Istaknula je kako se informacije o smrtima izravno uzrokovanim ilegalnim drogama prikupljaju iz općih ili posebnih registara smrtnosti, te kako se informacije o stopama smrtnosti među problematičnim konzumentima droga dobivaju iz istraživanja prema radnom protokolu. Naglasila je kako kvaliteta informacija ovisi o njihovom izvoru te kako je potrebno povećati broj obdukcija, toksikoloških analiza te njihovo korištenje za potvrde smrti i šifriranje uzroka smrti. Pružila je prikaz razvoja pokazatelja u Republici Hrvatskoj. Izložila je novosti iz Europske unije.

Dr.sc. Marijan Erceg, predstavnik Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, predstavio je rad Radne skupine za izradu prijedloga razmjene podataka i praćenje smrtnosti povezanih s uporabom droga. Izložio je poslove pojedinih dionika Radne skupine. Pružio je pregled relevantnog zakonskog okvira. Naglasio je kako je specijalni registar smrtnosti povezane s uporabom droga u izradi, a u koji će se unositi podaci iz potvrda o smrti, Pompidou obrasca i toksikoloških nalaza. Prikazao je protok podataka o smrtnosti stanovništva. Istaknuo je kako se

razmjenjuju podaci sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom (SZO), EUROSTAT-om i EMCDDA-om. Predstavio je verziju 3.2 standardnog protokola o smrtnosti povezanoj s drogama i smjernice za izvedbu, analiziranje i izvještavanje o smrtnosti među korisnicima droga. Predstavio je članove radne skupine pri Ministarstvu zdravstva. Naglasio je kako je zadaća radne skupine izrada prijedloga razmjene podataka i praćenja smrtnosti povezanih s uporabom droga, osiguranje podataka za provedbu kohortnog istraživanja osoba liječenih zbog zlouporabe droga, te osiguravanje obuhvata podataka u Specijalnom registru o smrtima povezanim s uporabom droga.

Gđa. Maja Valentić, predstavnica Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, predstavila je podatke iz Registra osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga. Istaknula je kako su problematični korisnici droga pod većim rizikom od smrti u usporedbi s općom populacijom istog spola i dobi. Naglasila je kako je povećani rizik samo djelomično posljedica akutne intoksikacije, dok i druge posljedice konzumacije i karakteristike snažno utječu na stopu smrtnosti predmetne populacije. Istaknula je kako su u 2020. godini umrle 322 osobe od kojih je najviše osoba umrlo uslijed "ostalih bolesti", nešto manje ih je umrlo od malignih bolesti, bolesti krvožilnog sustava te predoziranja heroinom. Naglasila je kako je najviše osoba umrlo u dobnoj skupini od 40 do 44 godine, a zatim u dobnoj skupini od 50 do 54 godine. Istaknula je kako je najviše umrlih bilo iz područja Grada Zagreba.

Gđa. Ksenija Bojanić dr. med., predstavnica Zavoda za javno zdravstvo Osječko – baranjske županije, postavila je pitanje vezano uz potrebu dostavljanja obrasca o smrti u Registar liječenih ovisnika.

Gđa. Maja Valentić odgovorila je kako se navedeno više ne prakticira već se predmetni podaci povlače iz Općeg registra smrtnosti.

Mr.sc. Ines Gmajnički, dipl.inž., predstavnica Centra za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić", naglasila je kako se njihove toksikološke analize temelje na nalogu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske te kako je za uparivanje podataka potrebno njihovo odobrenje.

Prof.dr.sc. Marija Definis, predstavnica Kliničkog bolničkog centra u Splitu i Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, istaknula je važnost uključivanja Ministarstva pravosuđa u daljnje rasprave. Problematizirala je manjak edukacije i motivacije mrtvozornika. Istaknula je problematiku provedbe toksikoloških analiza isključivo prema nalogu Državnog odvjetništva.

Dr.sc. Marijan Erceg naglasio je kako se ta problematika javlja i u ostalim državama koje dostavljaju podatke EMCDDA-u.

Gđa. Josipa Lovorka Andreić, gđa. Maja Valentić, doc.dr.sc. Slavica Sović i dr.sc. Marijan Erceg predstavili su rezultate Kohortnog istraživanja smrtnosti osoba koje su liječene zbog

uporabe psihoaktivnih droga u razdoblju od 2010. do 2019. godine, a koje je provedeno 2021. godine.

Gđa. Josipa Lovorka Andreić predstavila je Stručnu radnu skupinu koja je osnovana za potrebe izrade i provedbe kohortnog istraživanja pri Hrvatskom zavodu za javno zdravstvo. Naglasila je kako je tijekom 2020. godine izražena studija izvedivosti s ciljem izrade plana aktivnosti i metodologije za procjenu uzročno-specifične smrtnosti među ovisnicima o drogama; pripreme za analizu vremenskih trendova ukupne i uzročno-specifične smrtnosti; pripreme za usporedbu smrtnosti između ovisnika o opijatima i opće populacije; pripreme za usporedbu smrtnosti ovisnika o opijatima na području RH i EU; testiranja hipoteza o determinantama smrtnosti. Istaknula je kako procjena smrtnosti povezane sa zluporabom droga u odnosu na cjelokupnu smrtnost nudi pregled šteta uzrokovanih uporabom droga, pruža relevantan uvid za izradu primjerenih politika, unaprjeđuje interpretaciju rutinskih statističkih postupaka o smrtnosti uzrokovanom zluporabom droga i pomaže povezati statističke podatke o smrtnim slučajevima i povezanim rizicima. Naglasila je kako je opći cilj istraživanja bio usporediti smrtnost osoba koje su liječene od poremećaja ovisnosti o opijatima sa smrtnošću u općoj populaciji. Navela je sljedeće specifične ciljeve: procijeniti opći mortalitet sudionika kohorte; procijeniti uzročno specifičnu smrtnost među osobama koje su liječene od opijata; analizirati vremenske trendove ukupne i uzročno specifične smrtnosti; procijeniti povezanost između uzimanja supstitucijske terapije i smrtnosti; procijeniti mortalitet specifičan za dob i spol sudionika kohorte; usporediti smrtnost osoba koje su liječene od opijata u Republici Hrvatskoj i zemljama Europske unije; ispitati mogućnost korištenja podataka iz Centralnog zdravstvenog informacijskog sustava Republike Hrvatske (CEZIH) u procjeni korištenja primarne zdravstvene zaštite od strane populacije osoba koje boluju od poremećaja ovisnosti; procijeniti očekivano trajanje života sudionika kohorte; analizirati regionalne razlike u smrtnosti ovisnika; procijeniti rizične čimbenike za umiranje ovisnika; analizirati prediktivne vrijednosti rizičnih čimbenika; ispitati mogućnosti primjene vrijednosti procijenjenih rizika na procjenu očekivanoga broja smrtnih slučajeva; analizirati prediktivne vrijednosti socio-demografskih karakteristika i ostalih potencijalnih rizičnih čimbenika na doživljenje; opisati korištenje bolničke zdravstvene zaštite sudionika kohorte.

Gđa. Maja Valentić predstavila je kriterije za uključivanje i isključivanje iz kohortnog istraživanja. Prikazala je podatke koji su bili korišteni iz Registra osoba liječenih zbog uporabe psihoaktivnih droga, Registra uzroka smrti, Registra psihoza, Registra izvršenih samoubojstava i Baze hospitaliziranih.

Doc.dr.sc. Slavica Sović, predstavnica Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar" Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predstavila je korištene analize u obradi rezultata kohortnog istraživanja. Naglasila je kako su korištene mjere učestalosti i mjere povezanosti te kako su rezultati bili prikazani u intervalima pouzdanosti uz 95% vjerojatnost (CI95%). Predstavila je način izračunavanja grube stope smrtnosti i način izračunavanja osoba-godina. Naglasila je kako su se za potrebe prilagodbe dobne i spolne raspodjele koristile stratifikacija i standardizacija te kako su izračunate izravno standardizirane stope smrtnosti i standardizirani

mortalitetni omjer. Istaknula je kako su izravno standardizirane stope smrtnosti dobivene putem stratuma specifične stope standardizirane prema Europskoj standardnoj populaciji. Objasnila je da je standardizirani mortalitetni omjer dobiven grubom stopom smrtnosti u kohorti u odnosu na grubu stopu smrtnosti u Europi te Hrvatskoj. Naglasila je kako je od mjera povezanosti korišten omjer izgleda (OR). Istaknula je kako su izrađivani i univarijantni i multipli logistički modeli. Naglasila je kako su rezultati istaknuli sljedeće rizične faktore za smrtnost: muški spol, samački život, nezaposlenost, mirovina, završeno osnovnoškolsko obrazovanje, rastavljen ili slobodan, heroin, intravenozna konzumacija, ušmrkavanje, oralna konzumacija, predoziranje, HIV, hepatitis B, hepatitis C, neuključenost u tretman u Službi. Napomenula je kako je analiza prediktivnih vrijednosti polučila iste rezultate.

Dr.sc. Marijan Erceg naglasio je kako je u istraživanju praćeno 8 615 sudionika od kojih je 7.026 (81,6%) bilo muškaraca i 1.589 (18,4%) žena. Istaknuo je kako je prosječna dob kod ulaska u kohortu bila 33. Kao najzastupljeniju dobnu skupinu izdvojio je onu od 30 do 34 godine, koju slijedi skupina od 35 do 39 godina. Istaknuo je kako je najviše sudionika ušlo u kohortu 2011. godine, dok je izlaznost iz kohorte naglo počela rasti od 2018. godine do kraja istraživanja. Prikazao je deskriptivne podatke kohorte. Naglasio je kako je većina ispitanika kao primarno sredstvo ovisnosti imala heroin, a zatim buprenorfin, metadon, tramadol, ostale opijate i najmanje fentanil. Istaknuo je kako je većina ispitanika intravenski konzumirala primarno sredstvo ovisnosti. Naglasio je kako su rezultati pokazali da većina nikad nije doživjela predoziranje. Istaknuo je kako je u promatranom periodu umrlo ukupno 628 osoba, od kojih je 537 bilo muškaraca i 91 žena, uz 46.861 osoba-godina praćenja. Naglasio je kako je gruba stopa smrtnosti u promatranom razdoblju iznosila je 13,40 na 1.000 osoba-godina (95%CI 12,36-14,49), a prema spolnoj raspodjeli tijekom 2019. godine 33,1 za muškarce i 27,9 za žene. Dobno specifična stopa smrtnosti bila je najviša za muškarce iznad 55 godina (68,75), a zatim slijedi dobna skupina od 50 do 55 godina (48,19). Dobno specifična stopa smrtnosti za žene je bila najviša u dobnoj skupini od 50 do 55 godina, a zatim slijedi dobna skupina starijih od 55 godina. Ukupna standardizirana stopa smrtnosti za koju je korišteno Europsko standardno stanovništvo iznosila je 19,84, dok je za muškarce iznosila 22,35, a za žene 17,32. Naglasio je kako su rezultati pokazali da je najviša standardizirana stopa smrtnosti na području Grada Zagreba, zatim slijedi panonska Hrvatska, južna Hrvatska, te sjeverna Hrvatska. Usporedba stopa smrtnosti zabilježenih u prethodnoj i predmetnoj kohortnoj studiji pokazala je kako nema značajne razlike za muški spol, dok je kod ženskog spola nastupio porast smrtnosti. Standardizirani mortalitetni omjeri prema spolu i regijama Hrvatske pokazale su najviši omjer za žene u panonskoj Hrvatskoj. Od uzroka smrtnosti 60,4% bilo je uzrokovano predoziranjem, 18,7% otpada na suicide, 9,3% otpada na nesreće pri prijevozu, 9,3% otpada na nespecificirane nasilne smrti, a 2,2% otpada na ubojstva. Naglasio je kako je 58,28% smrti uslijed predoziranja nastupilo tijekom daljnjeg liječenja, 17,52% 1. godinu poslije izlaska iz kohorte, 14,84% u prvoj godini liječenja, 8,92% drugu godinu poslije izlaska iz kohorte, 6,85% treću godinu poslije izlaska iz kohorte, te 8,44% četvrtu ili više godina nakon izlaska iz kohorte. Od prirodnih uzroka smrti 22,5% otpada na kronične bolesti, 21,1% na posljedice kronične bolesti ovisnosti o drogama, 19,7% na zarazne bolesti, 18,3% na novotvorine, 11,5% na ostale kronične bolesti i 6,9% na kronične bolesti probavnog sustava. Analizirana je usporedba proporcionalne

smrtnosti između prethodnog i trenutnog istraživanja, koja je pokazala veću stopu smrtnosti uslijed predoziranja i nasilnih smrti u prethodnom kohortnom istraživanju.

Gđa. Iva Jovović, predstavnica udruge Let, izložila je projekt soba za injektiranje. Uvodno je predstavila djelokrug rada udruga smanjenja šteta. Istaknula je glavni cilj soba za injektiranje smanjenje šteta povezanih s intravenskom konzumacijom droga putem osiguravanja prostora u kojem se omogućava injektiranje droga pod nadzorom s ciljem smanjenja širenja zaraznih bolesti. Naglasila je kako se u sobama za injektiranje osigurava sterilan pribor za injektiranje droga, pružaju informacije o drogama, osnovna zdravstvena skrb, te preporuke o liječenju i tretmanu, a u istima je osiguran pristup medicinskog osoblja. Napomenula je kako je u prostorijama za injektiranje strogo zabranjena preprodaja droge. Istaknula je kako je omogućeno tuširanje nakon injektiranja kako bi se smanjila mogućnost razvoja infekcija. Naglasila je kako se ulaskom u prostorije izvodi procjena prihvatljivosti za korištenje usluga s ciljem utvrđivanja punoljetnosti, potencijalne trudnoće, utjecaja alkohola, te je li osoba već postojeći korisnik. Napomenula je da je klijentima omogućeno korištenje prostora za injektiranje tek nakon pozitivne procjene. Naglasila je kako se injektiranje vrši uz nadzor medicinskog osoblja kako bi mogli pomoći u slučaju komplikacija. Istaknula je pozitivne doprinose uvođenja soba za injektiranje u vidu povećane sigurnosti prilikom konzumacije droga, unaprjeđenja zdravstvenog statusa ciljane skupine, povećanja javnog reda, te unaprjeđenja individualnog zdravstvenog obrazovanja. Istaknula je kako zakonodavstvo Republike Hrvatske onemogućava osnivanje i djelovanje soba za injektiranje. Kao primjer dobre prakse u prilagodbi zakonodavstva u svrhe osnivanja sobe za injektiranje navela je zakon koji je donio Irski parlament (*Misuse of drugs*) 2017. godine. Predstavila je rezultate analize potreba u Hrvatskoj provedene na uzorku od 150 korisnika udruga smanjenja šteta. Naglasila je kako je 145 ispitanika bilo za otvaranje soba za injektiranje i kako ih je 130 navelo da bi koristilo navedene usluge. Zaključno je navela usluge koje su sudionici istaknuli da bi ih voljeli dobiti u sobi za injektiranje, kao što su psihološka pomoć, testiranje robe, edukacija, osvježanje, topla juha, nalokson u spreju, čista odjeća i slično.

Gđa. Josipa Lovorka Andreić predstavila je potrebe za kućnim dozama naloksona. Naglasila je kako pandemija virusa COVID-19 predstavlja dodatnu zabrinutost vezano uz predoziranja. Istaknula je kako bi osiguravanje dostupnosti opioidnih antagonista i edukacije korisnika droga, njihovih prijatelja i članova obitelji predstavljalo mogući odgovor u prevenciji predoziranja. Predstavila je nalokson i njegove karakteristike te naglasila kako nije pokazao razvoj tolerancije ili izazivanje ovisnosti. Istaknula je kako se koristi u cijelom svijetu u hitnim medicinskim slučajevima za poništavanje respiratorne depresije uzrokovane predoziranjem opioidima. Predstavila je oblike kućnih doza dostupnih na tržištu. Kao primjer dobre prakse prikazala je i Sloveniju, koja je uvela nalokson u obliku spreja koji je dostupan u svim centrima za prevenciju i liječenje ovisnosti o drogama i ljekarnama.

Gđa. Ilijana Grgić, predstavnica udruge Terra, predstavila je pilot projekt testiranja sadržaja droga koji je integrirana usluga koja omogućuje pojedincu kemijsku analizu droga te savjetovanje. Naglasila je kako je cilj pilot projekta smanjiti štetu uzrokovanu konzumacijom

droga kroz bolje informiranje pojedinca o sadržaju droga koje namjeravaju konzumirati. Istaknula je kako bi se implementacijom projekta smanjio broj nesreća uslijed konzumacije psihoaktivnih tvari, povećala efikasnost vladinog odgovora prilikom pojave novih ili smrtonosnih droga, smanjile bi se kratkoročne i dugoročne negativne posljedice po zdravlje uzrokovane zlouporabom droga, te bi se uvele intervencije kod skupina koje kasnije osjete potrebu da potraže pomoć. Uz navedene benefite za korisnike projekta, navela je i koristi za relevantne dionike u vidu pružanja doprinosa sustavu ranog upozoravanja i pružanja dodatnih informacija o tržištu droga. Istaknula je kako se takvi projekti već provode u brojnim državama, poput Švicarske, Francuske, Španjolske, Portugala, Njemačke, Austrije, Nizozemske i Slovenije. Naglasila je kako zakonodavni okvir ne dozvoljava provedbu ovakvih projekata.

G. Željko Petković naveo je iskustva Slovenije koja je provodila projekt testiranje sadržaja droga. Naglasio je kako sadašnja situacija zahtjeva provedbu ovakvih i srodnih projekata. Istaknuo je važnost poznavanja sastava tvari koje se konzumiraju s ciljem sprječavanja teških zdravstvenih posljedica. Naglasio je važnost testiranja ecstasyja i sličnih tvari koje se često sastoje od novih i neistraženih prekursora, a s ciljem sprječavanja fatalnih ishoda uslijed konzumacije. Istaknuo je problematiku pojave sve potentnijih tvari na tržištu droga.

Mr.sc. Ines Gmajnički, dipl.inž., naglasila je kako je primjetan veliki porast ponude. Problematizirala je određivanje količine i prirode aktivne tvari bez dodatnih akcija suzbijanja zlouporabe.

G. Željko Petković predložio je ponovnu organizaciju posjeta Sloveniji s ciljem utvrđivanja koristi predmetnih projekata.

Gđa. Josipa Lovorka Andreić naglasila je problematiku konzumacije tvari nepoznatog sastava. Istaknula je važnost povećanja znanja o navedenim tvarima s ciljem sprječavanja fatalnih posljedica, što u srži predstavlja smanjenje šteta.

Prof.dr.sc. Marija Definis postavila je pitanje o svrsi srodnih projekata s obzirom da je tjelesna reakcija na droge individualna.

Gđa. Josipa Lovorka Andreić naglasila je kako se predmetnim projektom ne potiče konzumacija droga i kako je prethodno važno izraditi protokol.

G. Boris Gracin dr. med., predstavnik Nastavnog zavoda za javno zdravstvo "Andrija Štampar", istaknuo je kako se u Nastavnom zavodu za javno zdravstvo "Andrija Štampar" nakon detekcije sastava tvari nude usluge savjetovanja i prevencije.

Gđa. Ksenija Bojanić dr. med. naglasila je kako se ponudom srodnih usluga potencijalno povećava povjerenje od strane konzumenata u zdravstveni sustav i osobe koje ih nude.

Gđa. Varja Bastiančić, predstavница Udruge Institut Pula, istaknula je kako se srodnim projektima na muzičkim festivalima pokušava smanjiti broj preminulih, što smatra vrlo korisnim za spašavanje velikog broja života.

Prof.dr.sc. Marija Definis naglasila je kako za mrtvozorenje nisu sposobni tehničari i kako mora postojati pravilnik da mrtvozorenje mogu obavljati samo liječnici.

Dr.sc. Marijan Erceg naglasio je kako je za to zaslužno Ministarstvo zdravstva. Istaknuo je kako se provode edukacije za sve koji vrše mrtvozorenje. Naglasio je problematiku manjka liječnika kako bi se mrtvozorenje moglo provoditi na taj način.

Prof.dr.sc. Marija Definis istaknula je važnost uvođenja u pravilnik da se obdukcije provode i bez naloga Državnog odvjetništva s ciljem prikupljanja relevantnih i točnih informacija.

Dr.sc. Marijan Erceg naglasio je kako postoji cjenik za sve vrste obdukcija te kako je temeljni problem što se na njima štedi.

G. Željko Petković postavio je pitanje o razlikovanju cijena mrtvozorenja.

Dr.sc. Marijan Erceg odgovorio je kako se razlikuju po županijama. Naglasio je kako su novim pravilnikom definirana mrtvozorenja i uloge krematorija, ali kako nisu mogli utjecati na cijene. Istaknuo je važnost uvođenja predstavljenih programa smanjenja šteta s ciljem ublažavanja posljedica.

Ključni zaključci sastanka:

1. Sljedeće, 2022. godine, predviđa se osnivanje Stručne radne skupine za izradu pilot projekta kućnih doza naloksona.
2. Predložena je studijska posjeta Sloveniji s ciljem razmjena dobrih praksa i iskustava vezano uz projekt testiranja sadržaja droga s ciljem utvrđivanja koristi i izvedivosti na području Republike Hrvatske.
3. Sljedeći koraci *Radne skupine - Smrti povezane s uporabom droga i smrtnost među ovisnicima* uključuju potpisivanje međuinstitucionalnog sporazuma o razmjeni podataka.
4. Istaknuta je potreba za aktivnim uključivanjem Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Ministarstva pravosuđa u radne skupine s ciljem unaprjeđenja suradnje.

Izradila:

Lara Ježić

PRILOG:

1. Dnevni red